

Соціальна безпека в системі забезпечення економічної безпеки

Сутність соціальної безпеки:

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА — стан суспільства, враховуючи всі основні сфери виробництва, охорони внутрішнього конституційного порядку, зовнішньої безпеки, культури, соціуму, при якому забезпечується мінімальний рівень соціальних умов та соціальних благ — матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо, які визначають якість життя людини і суспільства в цілому та гарантують мінімальний ризик для життя, фізичного та психічного здоров'я людей.

Соціальна безпеку найчастіше розглядають відносно суспільства загалом, а не відносно окремого громадянина. Вона є складовою національної безпеки, що визначає стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також від загроз соціальним інтересам. З поняттям соціальна безпека як складової національної безпеки узгоджується і мета соціального захисту — підтримання стабільності у суспільстві, запобігання соціальній напруженості, що виникає у зв'язку з майновою, расовою, культурною, соціальною нерівністю, виявляється у страйках, актах громадянської непокорності, сутичках між окремими групами населення.

Соціальна безпека охоплює:

- Захист життя, здоров'я, добробуту, прав і свобод людини як ключової цінності суспільства;
- Стійкість соціальної системи до впливу дестабілізуючих чинників, збереження і розвиток людського потенціалу, підтримку ефективного функціонування систем соціалізації та життєзабезпечення;
- Відсутність загроз соціальним інтересам людини, соціальних груп і суспільства, що дає змогу зберігати соціальну стабільність, сприяти самореалізації та розвитку особистості;
- Комплексний характер, що включає економічні, політичні, соціальні та духовні аспекти, впливає на якість життя, рівень соціальної згуртованості та стійкість суспільства до ризиків і викликів.

Індикатори соціальної безпеки:

№ з/п	Індикатор	Одиниця вимірювання	Порогові значення
1	Очікувана тривалість життя при народженні	роки	не менше 70
2	Коефіцієнт природного приросту населення (на 1 тис.)	особи	не менше 2,8
3	Сумарний коефіцієнт народжуваності населення (середня кількість дітей, народжених жінкою за все життя)	особи	не менше 2,2
4	Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму	рази	не менше 3

Індикатори соціальної безпеки:

№ з/п	Індикатор	Одиниця вимірювання	Порогові значення
5	Відношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму	рази	не менше 1,5–2
6	Рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці)	%	не більше 10
7	Рівень тривалого безробіття в працездатному віці (відношення кількості безробітних протягом понад 6 міс до загальної чисельності безробітних)	%	не більше 25–30
8	Кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань (на 100 осіб)	хворих	не більше 60

Індикатори соціальної безпеки:

№ з/п	Індикатор	Одиниця вимірювання	Порогові значення
9	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я відносно ВВП	%	не менше 4
10	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту (відносно ВВП)	%	не менше 8,3

ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ У 2020 - 2023 РОКАХ

TELEGRAF

2020

2023

Жінки

76,2 роки

70,9 роки

Чоловіки

66,4 роки

57,3 роки

Загалом: скорочення на **7 років** за 2020-2023 роки

Дані: Мінсоцполітики

ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ

(в кордонах 1991 року)

TELEGRAF

1991

52 млн осіб

5 грудня 2001

48,5 млн осіб

1 січня 2022

42,0 млн осіб

серпень 2023

36,3 млн осіб

*у тому числі на підконтрольних українській владі територіях - 31,5 млн осіб

2041 (прогнозовано)

28,9 млн осіб

2051 (прогнозовано)

25,2 млн осіб

Дані: Мінсоцполітики

РЕЙТИНГ КРАЇН ЗА ТРИВАЛІСТЮ ЖИТТЯ

Тривалість життя у роках, цифри вказані за 2022-2023 роки

■ - світові лідери ■ - європейські рекордсмени ■ - аутсайтери
■ - найнижча тривалість у Європі

TELEGRAF

Монако

87,14

Гонконг

85,96

Макао

85,65

Ліхтенштейн

84,0

Швеція

83,1

Італія

83,0

Сербія

72,8

Росія

70,1

Молдова

68,6

Україна

64,1

Лесото

55,10

Чад

54,12

Нігерія

54,11

Джерело: Ined и World Population Review

Нормативно-правова база:

- ▶ **Закон України «Про державний бюджет України на 2025 рік»** — визначає обсяги фінансування соціального захисту населення, пріоритети державних видатків на соціальні послуги, підтримку вразливих категорій населення, зокрема у складних умовах війни.
- ▶ **Закон України «Про соціальні послуги»** (зі змінами 2025 року) — регламентує порядок надання соціальних послуг, їх доступність, якість, можливість дистанційного обслуговування, а також відповідальність за порушення у цій сфері.
- ▶ **Закон України «Про соціальне страхування»** (реформа 2025 року) — передбачає комплексний підхід до соціального страхування, включно з підтримкою осіб, які зіткнулися з хворобою чи травмою, забезпеченням реабілітації та поверненням до праці.
- ▶ **Закон України «Про внесення змін до деяких законів щодо соціального захисту військовослужбовців та поліцейських»** (2025) — встановлює порядок медичного огляду, соціального захисту та гарантії для військовослужбовців і правоохоронців.
- ▶ **Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»** (зі змінами 2025 року) — регулює соціальні гарантії, допомоги та пільги для ветеранів війни.

Стан соціальної безпеки України:

- ▶ **Соціальна безпека України у 2025 році перебуває під значним тиском** через триваючу війну, економічні труднощі, зростання безробіття, інфляцію та нестабільність у багатьох сферах життя;
- ▶ Система соціального захисту орієнтована на підтримку найбільш вразливих груп: внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, людей з інвалідністю, сімей із дітьми та малозабезпечених громадян;
- ▶ Відчуття безпеки серед населення суттєво різниться залежно від регіону: у прифронтових громадах лише близько 36% людей почуваються безпечно, тоді як у тилкових цей показник сягає 60–70%;
- ▶ Основні фактори, що послаблюють соціальну безпеку: військові дії, мобілізація, перебої з електропостачанням, економічна нестабільність, зростання бідності та безробіття.

Основні виклики соціальній безпеці країни:

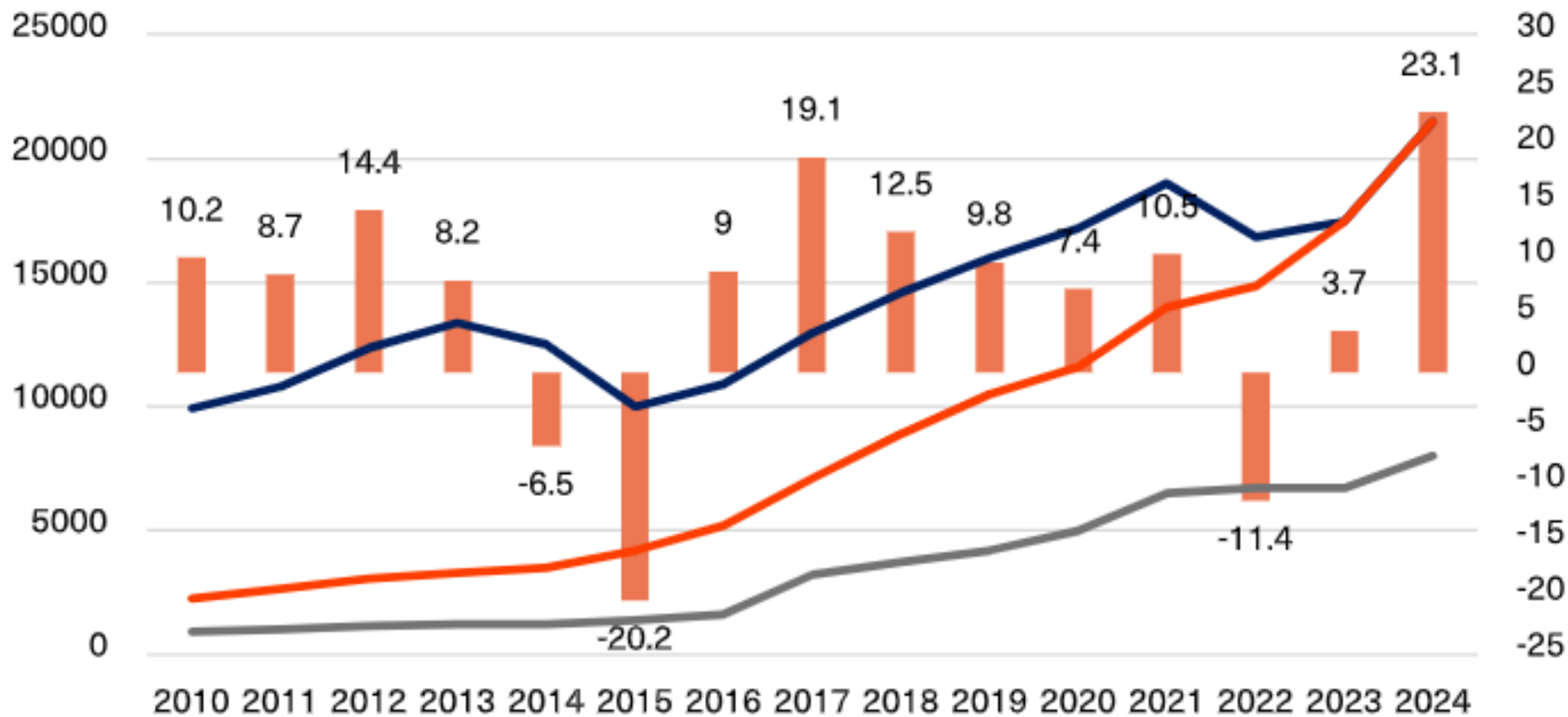

- ▶ 1. Військові конфлікти та воєнна загроза (тривала війна на сході країни та зовнішня агресія створюють безпосередню загрозу життю і здоров'ю населення; внутрішньо переміщені особи (ВПО) потребують соціальної підтримки та інтеграції; підвищення військових видатків і мобілізація впливають на економічну стабільність і соціальне забезпечення);
- ▶ 2. Економічна нестабільність (зростання рівня безробіття, інфляція та зниження реальних доходів населення; погіршення життєвих стандартів, зростання бідності та соціальної нерівності; недостатність ресурсів для фінансування соціальних програм і пенсійного забезпечення);
- ▶ 3. Демографічні проблеми (старіння населення і зниження народжуваності; зменшення чисельності працездатного населення; міграція кваліфікованих кадрів за кордон, що послаблює соціально-економічний потенціал);
- ▶ 4. Недосконалість системи соціального захисту (низький рівень пенсій і соціальних виплат; обмежений доступ до якісних медичних, освітніх та соціальних послуг; недостатня адресність і ефективність соціальної допомоги);

Основні виклики соціальній безпеці країни:

- 5.Соціальна нерівність і вразливі групи населення (вразливі категорії: люди з інвалідністю, ветерани, багатодітні сім'ї, внутрішньо переміщені особи, малозабезпечені; ризик соціальної ізоляції та маргіналізації окремих груп; нерівний доступ до ринку праці, освіти та охорони здоров'я);
- 6.Психологічні та соціальні наслідки війни (зростання рівня стресу, депресії, посттравматичних розладів серед населення; порушення соціальних зв'язків і зниження соціальної згуртованості; потреба у розвитку системи психологічної підтримки та реабілітації);
- 7.Інфраструктурні виклики (руйнування житлового фонду, соціальних об'єктів, лікарень, шкіл; перебої з енергопостачанням, водопостачанням та іншими життєво важливими послугами; відновлення та модернізація соціальної інфраструктури потребують значних ресурсів);
- 8.Корупція та неефективність управління (зловживання у сфері розподілу соціальних ресурсів; недостатній контроль за використанням бюджетних коштів; відсутність прозорості і довіри до державних інституцій).

■ зростання реальної зп, середнє за рік, % (п.ш.)

— реальна середня зп в цінах 2024 року

— номінальна середня зп

— мінімальна зп на 31.12

Номінальна, мінімальна та реальна зарплата у 2010-2024 роках

Основні загрози соціальній безпеці держави України у 2025 році включають:

Військові дії та зовнішня агресія, що призводять до загибелі людей, переміщення населення, руйнування соціальної інфраструктури і створюють тривалу нестабільність.

Загрози екологічного характеру, які впливають на здоров'я населення і якість життя, наприклад, забруднення довкілля, деградація земель, нестача чистої води.

Дезінформація, фейкі та інформаційні атаки, котрі сприяють розколу в суспільстві.

Зростання злочинності і соціальної агресії, внаслідок економічної нестабільності, безробіття та недовіри до влади.

Масовий виїзд працездатного населення за кордон веде до депопуляції та "відтоку мізків".

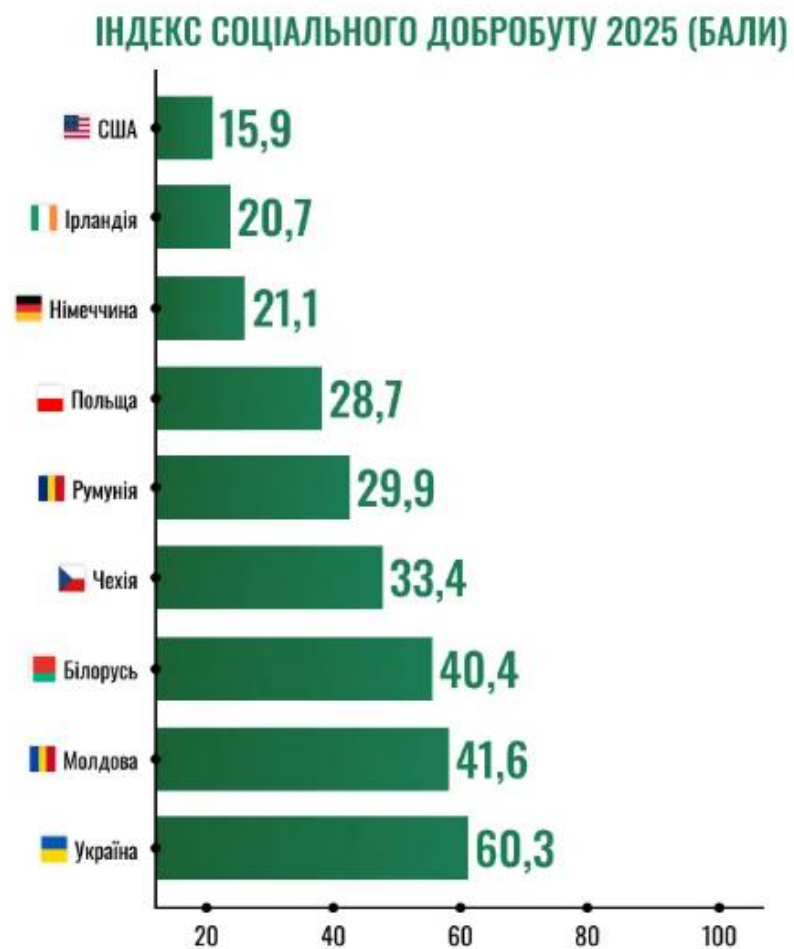
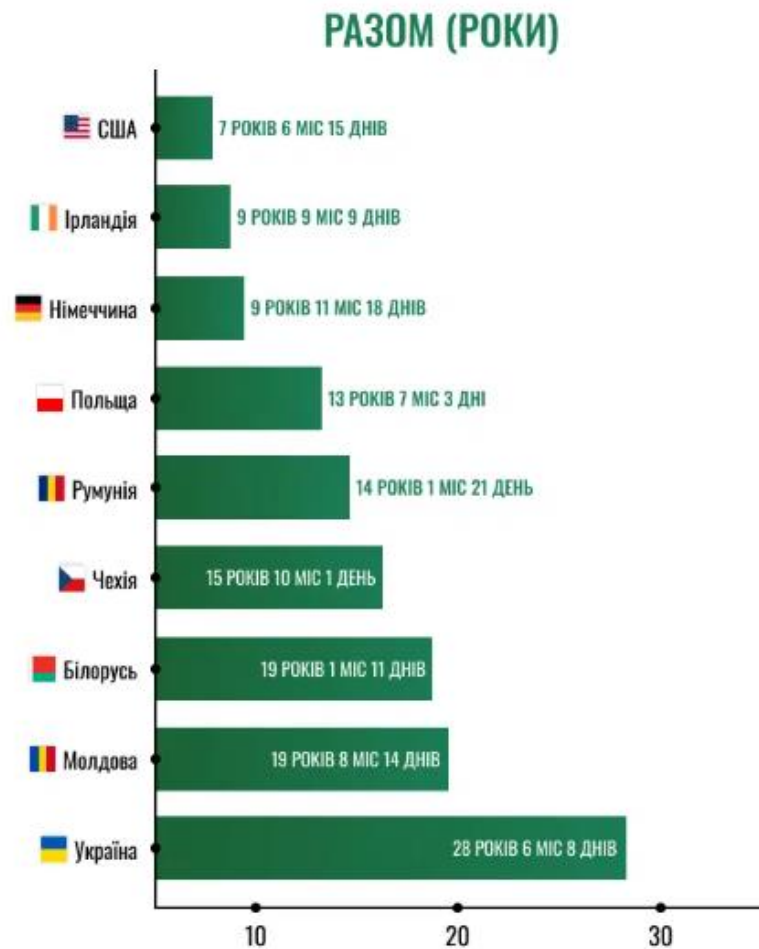

Обмежений доступ до базових соціальних послуг (особливо в сільській місцевості) підриває потенціал розвитку.

Оцінка рівня соціальної безпеки держави:

<u>Індикатор</u>	<u>Значення</u>	<u>Пояснення</u>
Демографічний тренд	Народжуваність низька	Мігранти і старіння погіршують рівень народжуваності;
Рівень безробіття	~ 12–13 % (2025)	Згідно з оцінками: 12–13 % — мінімум з початку війни;
Довіра до влади	Низька	Високий рівень корупції підриває довіру населення;
Міграційний відтік	~ 6–7 млн за кордоном	Приблизно 6,9 млн українців досі за кордоном наприкінці 2024;
Доступ до медицини	Помірний, перевантажений	Послугами користуються, але система перегружена через війну;
Доступ до освіти	Помірний, неповний	Руйнування навчального закладу загалом обмежує доступ до освіти.

ІНДЕКС СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ від Міжнародного Інституту Свободи це показник, скільки часу в годинах та роках потрібно працювати середньостатистичному жителю країни для придбання кожного із 40 вимірюваних товарів і послуг та всього запропонованого кошику товарів і послуг.

США

ПРОДОВОЛЬЧІ ТОВАРИ

6 год 20 хв

НЕПРОДОВОЛЬЧІ ТОВАРИ

98 год 10 хв

ТОВАРИ ТРИВАЛОГО КОРИСТУВАННЯ

13'306 год 5 хв

ПОСЛУГИ

2520 год 29 хв

РАЗОМ (роки):

7 років 6 міс 15 днів

РАЗОМ (години):

15'931 год 4 хв

Значення ІСД 2025

15,9

Скільки повинен працювати Українець для 40 товарів і послуг із кошика Індексу Соціального Добробуту ІІІ

ХТО МИ

ТЕМИ

ДОСЛІДЖЕННЯ

ПОДІЛ

МЕДІАЦЕНТР

БІБЛІОТЕКА СВОБОДИ

Для ліквідації бідності, підвищення рівня доступності товарів і послуг у країні з транзитною економікою головним способом є перехід у модель підприємницького зростання Мізеса-Хайєка-Шумпетера.

Якби Україна на початку 1990-х обрала модель підприємницького розвитку Мізеса-Хайєка-Шумпетера, заклала у фундамент розвитку економічну свободу, повноцінну приватну власність і малу державу (small government), українська економіка уже становила б більше одного трильйона доларів, тобто більш як у п'ятеро більше, ніж у 2024 році.

Проаналізовані дані по більш ніж 150 країнам світу, численні наукові дослідження динаміки доходу дають змогу дійти такого висновку: рівень оплати праці підвищується, коли країна створила та підтримує стійкі правові, економічні інститути для забезпечення швидкого, довгострокового економічного зростання та розвитку, основними з яких є:

- приватна власність,
- економічна свобода,
- відкрита конкуренція,
- вільна торгівля,
- мала держава,
- солідарне, активне громадянське суспільство.

Стратегічний курс у сфері соціальної безпеки:

Стратегічний курс у сфері соціальної безпеки України базується на комплексній державній політиці, спрямованій на забезпечення стабільності, захисту прав і свобод громадян, підтримку вразливих груп населення та створення умов для сталого соціального розвитку. Основні напрями стратегії включають:

- **Забезпечення соціальної стабільності та захисту населення** від внутрішніх і зовнішніх загроз, зокрема у воєнний та кризовий період.
- **Розвиток системи соціального захисту**, що передбачає адресну допомогу, підвищення рівня пенсійного та медичного забезпечення, підтримку сімей, ветеранів, людей з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб.
- **Покращення доступу до якісних соціальних послуг**, включно з охороною здоров'я, освітою, житлом та працевлаштуванням.
- **Підвищення рівня соціальної згуртованості і довіри в суспільстві** через розвиток громадянського суспільства, протидію дискримінації та соціальній нерівності.
- **Інтеграція інформаційної безпеки** як складової соціальної безпеки, що передбачає протидію дезінформації, маніпуляціям у медіа та захист прав громадян у цифровому просторі.
- **Моніторинг і прогнозування соціальних ризиків** для своєчасного реагування на виклики та загрози.

Реалізація стратегічного курсу передбачає координацію дій уряду, місцевих органів влади, громадських організацій та міжнародних партнерів, а також використання сучасних технологій і інноваційних підходів.

Механізми забезпечення стратегічного курсу у сфері соціальної безпеки:

- ▶ Правовий механізм (формування та впровадження системи законодавчих і нормативних актів, які регулюють соціальну безпеку, захист прав громадян, соціальні гарантії, а також визначають відповідальність державних органів і суб'єктів соціальної політики)
- ▶ Організаційно-управлінський механізм (створення і функціонування інституцій, що координують соціальну політику на національному та місцевому рівнях, забезпечують планування, моніторинг, оцінку соціальних ризиків і реалізацію соціально-захисних заходів)
- ▶ Фінансовий механізм (формування стабільної ресурсної бази для фінансування соціальних програм, пенсій, допомог, медичних та освітніх послуг, а також ефективного і прозоре використання коштів)
- ▶ Інформаційний механізм (впровадження цифрових технологій, електронних сервісів (наприклад, єдиний онлайн-портал для соціальних виплат, електронні посвідчення), що підвищують доступність і прозорість соціальних послуг)
- ▶ Кадровий механізм (підготовка і підтримка кваліфікованих фахівців у сфері соціального захисту, розвиток системи професійного навчання, а також заходи щодо психологічної підтримки населення, особливо в умовах воєнного стану)
- ▶ Моніторинг і оцінка соціальних ризиків (систематичний аналіз стану соціальної безпеки, виявлення потенційних загроз і розробка превентивних заходів для їх усунення)

Дякую за увагу!